

Angeli v krščanstvu

Povzetek: Angeli imajo v krščanstvu pomembno vlogo. Sveto pismo jih omenja na številnih mestih in nam tudi daje informacije o angelih, tako glede njihovih lastnosti kot tudi njihovih nalog. V tej raziskavi Svetega pisma se nam angeli prikažejo kot prinašalci Božjih sporočil, ki pomagajo ljudem, kaznujejo nepravilne in so varuhi vsakega posameznika, nad katerim bedijo. Obenem nam Sveto pismo tudi lepo prikaže, kako so angeli osredotočeni na Jezusa Kristusa, ki so mu popolnoma podrejeni. Poleg informacij iz Svetega pisma so nam nekaj teorij o angelih podali tudi različni cerkveni očetje in veliki teologi, ki so še posebno v srednjem veku razvili zelo globoko angelologijo.

Ključne besede: angel, padli angeli, nadangeli, serafi, kerubi

V erjetno ne bi nič kaj dosti pretiravali, če bi rekli, da angele pozna skoraj vsak. Simbolizirajo nekaj božanskega, dobrega, lepega, čistega. Skorajda ni cerkve, v kateri ne bi bilo na ducate angelov, upodobljenih na različnih slikah ali kot kipci. Zelo pogosto jih srečujemo tudi v pop kulturi – v filmih, nadaljevankah, pesmih in tudi na prazničnih voščilnicah, poročnih vabilih in še bi lahko naštevali. A čeprav se s podobami angelov srečujemo tako rekoč na vsakem koraku, je splošna predstava o njih zelo nejasna in zamegljena. Znanstvena in strokovna literatura o angelih je dandanes izredno redka, po drugi strani pa imamo o angelih ogromno novodobniške (t. i. new age) literature, kar nas lahko še dodatno zmede. Kaj torej sploh lahko povemo o angelih? Za kakšna bitja gre in kaj pravita o njih Sveto pismo in cerkveni nauk? Katere angele poznamo in kakšne so njihove naloge?

IME »ANGEL«

Pogledajmo si najprej, kaj sploh pomeni ime angel. Gre za prevod hebrejskega izraza *mal'ak* in grškega *angelos*. V obeh primerih to

pomeni *sporočevalec, poslanec, sel*, torej nekdo, ki je poslan, da opravi neko nalogo. Poimenovanje se je sprva uporabljalo za vsakega poslanca, tako angela kakor človeka, ki je moral premagati neko razdaljo ali opraviti neko nalogo. Zelo jasno pa razlikovanje med človeškim in nebeškim poslancem uvede latinski prevod Svetega pisma, imenovan *Vulgata*, ki za človeškega poslanca uporabi izraz *nuntius*, za Božjega pa *angelus*. (Dolenc, Sorč in Turnšek 2003, 494)

V Svetem pismu so angeli omenjeni več kot tristokrat. Najpogosteje so označeni z besedo »angel« (npr. 1 Mz 31,11), obstaja pa tudi precej drugih poimenovanj, kot so »kerubi« (npr. 1 Mz 3,24), »serafi« (Iz 6,2.6), »Božji poslanci« (1 Mz 32,2), »Božji sinovi« (npr. 1 Mz 6,2.4), »sveti« (npr. Job 15,15), »močni« (Ps 78,25), »silni junaki« (Ps 103,20), itd. (Strle 1982, 4).

CERKVENI NAUK O ANGELIH

Kakšen je uradni cerkveni nauk o angelih, nam pove Katekizem katoliške Cerkve. V njem tako piše, da je obstoj duhovnih bitij, ki jim Sveto pismo pravi angeli, verska resnica

(KKC 328). Angeli so ustvarjena bitja, ki jih je ustvaril Bog (KKC 325). Obdajajo Boga (KKC 326), gledajo njegovo obličje in izpolnjujejo njegova povelja. Z vsem svojim bitjem so božji služabniki in sli. Je pa angel ime službe, ne narave. Po naravi je angel namreč duh. (KKC 329) Kot duhovna bitja imajo um in voljo ter so neumrljivi (KKC 330). Katekizem govori tudi o angelih varuhih in pravi, da ima vsak vernik ob sebi angela varuha kot zaščitnika in pastirja, da ga vodi k življenju. Njihovo varstvo in njihova priprošnja spremljata človekovo življenje od otroštva do smrti. (KKC 336)

Katekizem nato razlaga, da je središče angelskega sveta Jezus Kristus. Po njem je bilo namreč ustvarjeno vse, kar je v nebesih in kar je na zemlji. (KKC 331) Angeli so bili ob Jezusu od njegovega učlovečenja do vnebohoda. Prisotni pa bodo tudi ob njegovem drugem prihodu, v službi njegove sodbe. (KKC 333) Do takrat pa angeli dajejo podporo in blagoslov v celotnem življenju Cerkve (KKC 334).

Katekizem omenja tudi padle angele in nam pove, da so bili satan in drugi zli duhovi najprej dobri angeli, ki jih je ustvaril Bog, a so sami od sebe postali zlobni (KKC 391). Po svobodni izbiri so namreč odklonili Boga in ta njihova izbira je nepreklicna in dokončna (KKC 392). A vendar Satanova moč ni neskončna. Kljub vsej moči je še vedno samo ustvarjeno bitje, ki ne more preprečiti graditve Božjega kraljestva. (KKC 395)

VRHUNEC ANGELOLOGIJE

Kot smo videli na začetku, so angeli s takim ali drugačnim imenom v Svetem pismu omenjeni več kot tristokrat. Zaradi vseh teh omemb najdemo v Svetem pismu tudi precej različnih, a bolj ali manj jasnih informacij o angelih. Tako je na primer po eni strani poudarjeno, da so angeli duhovna bitja, po drugi strani pa so se prikazovali ljudem v človeških oblikah in še celo uživali hrano ter pijačo, kot to izvemo iz zgodbe o Abrahamu.

Kaj so torej angeli? Ali imajo kako povezovalo s snovno stvarjo? Če so angeli čisti duhovi, ali imajo oči? In če nimajo oči, kako se lahko potem naučijo o lastnostih stvari? Od vseh Božjih stvarjenj so samo angeli vzbujali tako težka vprašanja. Sveto pismo je o tem precej skrivnostno. O teh vprašanjih so se spraševali tudi cerkveni očetje in prišli do nekih minimalnih, pogosto tudi kontradiktornih ugotovitev, ki so obveljale po nekaj stoletij. Odnos krščanskih teologov do študija narave angelov je dobro posplošil Avguštin, ko je vse spekulacije o tem imenoval samo uporabna vaja za um. (Keck 1998, 71–72) Revolucija v krščanski študiji angelov je prišla precej kasneje, in sicer v 13. stoletju. To stoletje je obrodilo tako bogato in podrobno angelologijo kot nobeno stoletje poprej in verjetno tudi pozneje ne. Ti teologi so razpravljali in odgovorili na vprašanja, ki so se jim njihovi predhodniki, kot sta Avguštin in Bernard, namerno izogibali. (7) Pri tem sta še posebej izstopala dva velika teologa, sv. Tomaž Akvinski in sv. Bonaventura.

Zakaj pa je prav 13. stoletje prineslo vrhunec angelologije? Eden od glavnih razlogov je bil povezan z uvedbo uradnih teoloških učbenikov. Okoli sredine 12. stoletja je namreč Peter Lombard spisal delo *Sentence*, s katerim je sistematično orisal vso krščansko doktrino, z angeli vred. Ta učbenik je v naslednjih desetletjih postajal čedalje pomembnejši in bil v 13. stoletju vključen v uradni del študija teologije v Parizu. S tem je raziskovanje angelov in njihove narave postalo uradni del študija vsakega teologa. (88) Tako so kristjani prvič v zgodovini angelskih razmišljanj dobili urejeno in načrtno obravnavo angelov in njihove narave (90). Toda ob tem se moramo zavedati, da te teorije velikih teologov še ne pomenijo verskih resnic, ampak so samo poglobljena razmišljanja in verjetno za zdaj tudi najboljši odgovori na nekatera vprašanja o angelih. O tej temi lahko z gotovostjo rečemo le to, kar nam povesta Sveto pismo in cerkveni nauk, vse druge teorije pa so samo

najbolj logični približki, do katerih so prišli ti veliki umi srednjega veka.

ANGELSKI REDOVI

V Svetem pismu beremo, da obstajajo različne vrste angelov, ki so omenjene z različnimi imeni. Tako poleg angelov najdemo tudi kerube, serafe, nadangele itd. To so opazili tudi zgodnji cerkveni očetje oz. učenjaki (kot so Gregor Veliki, Ambrozij, Hieronim) in vsak od njih je podal svojo razlago redov angelov oz. ustvaril svojo hierarhijo angelov. Najbolj se je uveljavila angelska hierarhija Dionizija Areopagita, ki je angele razdelil na devet redov. Ironično pa je, da ostaja natančna identiteta tako pomembnega angelologa neznana. O njem so bili prepričani, da je bil spreobrnjenec Pavla v Atenah, ki je omenjen v Apostolskih delih: »Nekateri možje pa so se mu pridružili in sprejeli vero. Med temi je bil Dionizij Areopagit, potem žena po imenu Dámaris in še nekaj drugih.« (Apd 17,34) Vendar je bil po vsej verjetnosti to neki sirski menih iz poznega petega stoletja. A čeprav so dvomi o njegovi identiteti obstajali že prej, je do 13. stoletja že pridobil status apostolskosti. Prišel je tudi v delo *Sentence* in tako dokončno v akademsko teologijo srednjega veka in dalje. Njegova avtoriteta je tako določila, kaj je angel in kaj ni. (Keck 1998, 55–56)

Dionizij Areopagit je angele hierarhično razdelil na tri razporeditve, od katerih ima vsaka po tri zборе. Skupaj torej obstaja devet zborov angelov (Areopagit 2008, 356). V prvi razporeditvi so, od najvišjega do najnižjega, angeli, poimenovani *serafi*, *kerubi* in *prestoli*. Druga hierarhija zajema *gospostva*, *moči* in *oblasti*, tretja pa *vladarstva*, *nadangele* in *angele*. Ta Dionizijeva angelska hierarhija je nespremenljiva in absolutno hierarhična. Zanj vsak višji red angelov prenaša znanje in navodila nižji stopnji angelov in samo najnižji red angelov lahko komunicira neposredno s svetom ljudi. (Keck 1998, 57–58) Je pa nebeška hierarhija pri Dioniziju mišljena predvsem kot stopnja razsvetljenosti, ki je dana od Boga

(Areopagit 2008, 344). Višje ko je angel, bližje je Bogu in nižje ko je angel, bližje je ljudem.

Poglejmo si na kratko še posamezne redove angelov. Najvišje v hierarhiji oz. najbližje Bogu so serafi. Ta red angelov se pojavi samo v Izaijevi knjigi (Iz 6,1-7), kar je tudi njihova edina omemba v Svetem pismu. Beseda *serafi* pomeni *goreči*, zato so ti angeli identificirani z gorečo ljubeznijo do Boga. (Keck 1998, 58–59) Njihov zunanji opis je najbolje opisan v 2. vrstici: »Nad njim so stali serafi in vsak je imel po šest peruti: z dvema si je zakrival obraz, z dvema si je zakrival noge in z dvema je letel.« (Iz 6,2)

Naslednji angeli v hierarhiji oz. takoj za serafi so kerubi. Beseda *kerub* pomeni *polnost znanja*, zato kerubi predstavljajo popolnost nekega znanja. (Keck 1998, 60) V Svetem pismu se kerubi pojavljajo kot prvi omenjeni angeli v podobi stražarjev rajskega vrta: »Izgnal je človeka in postavil vzhodno od edenskega vrta kerube in meč, iz katerega je švigal ogenj, da bi stražili pot do drevesa življenja.« (1 Mz 3,24) Največkrat pa so omenjeni kot podobe, ki krasijo vrata, stene, skrinjo zaveze, preproge, zagrinjalo, pravzaprav skoraj ves sveti šotor in Salomonov tempelj (npr. 2 Mz 25,18-22). Malce bolj nenavadno pa so kerubi opisani v knjigi preroka Ezekielja, in sicer kot bitja s štirimi obrazi in štirimi perutmi.

Medtem ko se je o serafih in kerubah še lahko razpravljalo posamezno, se je naslednjih pet redov angelov (*prestoli*, *gospostva*, *moči*, *oblasti* in *vladarstva*) v splošnem obravnavalo samo kot del celotne hierarhije oz. kot del devetih redov. O njih je rečenega zelo malo, in ko se prestavimo od kerubov k prestolom, se prestavimo od poznanega k nepoznanemu. (Keck 1998, 61) Vseh teh pet redov se namreč pojavlja samo v Pavlovih pismih in prvem Petrovem pismu, kjer pa so bolj ko ne samo naštet.

Zadnja dva redova pa sestavljajo *nadangeli* in *angeli*. Ta dva redova sta najbližje ljudem, zato tudi veljata za najaktivnejša v človeških zadevah. *Nadangeli* so edini dobri angeli v

Svetem pismu, ki so omenjeni poimensko. Natančneje si jih bomo ogledali v naslednjem poglavju o angelskih imenih. Kot zadnji v nebeški hierarhiji pa so *angeli*, ki dokončujejo nebeško hierarhijo in so tako najbližje človeškemu redu, ki mu prinašajo sporočila, pomagajo, molijo zanj in z njim sodelujejo.

ANGELSKA IMENA

Sveto pismo torej za govorjenje o angelih uporablja skupna imena, kot so serafi, kerubi, prestoli, gospostva, moči, oblasti, vladarstva, nadangeli in angeli. (Janez Pavel II. 2016, 24) Poleg teh skupnih imen pa so v Svetem pismu omenjena tudi nekatera osebna imena angelov. Ta imena so Mihael, Gabriel in Rafael. To so tudi edini dobri angeli, ki so v Svetem pismu označeni z osebnimi imeni, in vsi trije veljajo v krščanstvu za nadangele. (Smolik 1999–2001, 769) Praznik sv. Mihaela, sv. Gabriela in sv. Rafaela je odobril lateranski koncil leta 745, Cerkev pa ga praznuje 29. septembra. (Sulavik 1999, 23)

Prvi je nadangel Mihael. Njegovo ime pomeni »Kdo kakor Bog?« in izraža temeljno držo dobrih duhov. (Janez Pavel II. 2016, 28) Bog je dodelil nadangela Mihaela za angela varuha izvoljenega ljudstva in pozneje za Cerkev. Kot zaščitnik tistih, ki bodo nasledili kraljestvo, ki prihaja, Mihael ustrezno vodi angele v vojno proti zmaju v knjigi Razo-detja (Raz 12,7–9). Judovo pismo (Jud 1,9) pa izjavlja, da se je Mihael prepiral s hudičem za Mojzesovo truplo. (Keck 1998, 38) Drugi je nadangel Gabriel. Njegovo ime pomeni »Bog se je skazal močnega«. (Smolik 1999–2001, 771) Nadangel Gabriel ima pomembno vlogo sporočevalca, saj mu pripadajo največja oznanjevanja, še posebej pa je njegov lik povezan z napovedjo Jezusovega rojstva (npr. Lk 1,26–38). Tretji nadangel pa se imenuje Rafael; njegovo ime pomeni »Bog ozdravlja«. (Janez Pavel II. 2016, 28). Rafael je v Svetem pismu omenjen samo v Tobitovi knjigi, a se v tej knjigi pojavlja skoraj v vseh poglavjih (Tob

3–12), saj nastopa kot spremljevalec mladega Tobija na njegovih poti.

Sveto pismo drugih angelskih imen nikjer ne omenja, ampak se jih prej izogiba. Tako odlomek iz knjige Sodnikov pove o imenu angela denimo samo, da je čudovito: »Gospodov angel mu je rekel: ‚Zakaj vprašuješ po mojem imenu? Čudovito je!‘« (Sod 13,18) Podobno svojega imena ne želi razkriti tudi angel, ki se je bojeval z Jakobom.

LASTNOSTI ANGELOV

Iz Svetega pisma lahko izvemo kar nekaj informacij o angelih in nekatere informacije se nanašajo tudi na lastnosti angelov. Pa si pogledjmo nekaj teh lastnosti, kot jih predstavlja Sveto pismo in kot so o njih govorili različni veliki teologi.

Začnimo pri stvarjenju angelov. Sveto pismo nam ničesar ne pove o tem, kdaj so bili angeli ustvarjeni ali iz česa. Vse, kar izvemo neposredno iz Svetega pisma, je, da so bili angeli že ustvarjeni, ko sta bila Adam in Eva izgnana iz raja. »Izgnal je človeka in postavil vzhodno od edenskega vrta kerube in meč, iz katerega je švigal ogenj, da bi stražili pot do drevesa življenja.« (1 Mz 3,24) Toda stvarjenje angelov je bila tema, ki so jo veliki misleci zgodovine kar obsežno obravnavali. Avguštin je tako zagovarjal, da nam Sveto pismo, čeprav o tem neposredno ne govori, verjetno posredno razlaga, da so bili angeli ustvarjeni na prvi dan stvarjenja, ko je bila ustvarjena svetloba (npr. 1 Mz 1,3–4). (Keck 1998, 17)

Tudi Tomaž Akvinski je sledil Avguštinu in zagovarjal, da se beseda *svetloba* nanaša na angele (19). Angeli so tudi neumrljivi, o čemer piše Sveto pismo v Lukovem evangeliju: »Tudi umreti ne morejo več; enaki so namreč angelom in so Božji sinovi, saj so sinovi vstajenja.« (Lk 20,36) Glede števila angelov velja, da je angelov izredno veliko. O tem nam govori tudi Sveto pismo: »Tisočkrat tisoči so mu stregli in desetstisočkrat desetstisoči so stali pred njim.« (Dan 7,10b) Ps 68,18 nam govori o tisočih vzvišenih, Job 33,23 pa omenja

angela kot enega izmed tisočerih poslancev. Za Tomaža Akvinskega so duhovna bitja po naravi nadrejena snovnim bitjem, zato mora biti angelov več, kot je snovnih bitij, kar se ujema z nepreštevno množico angelov v Svetem pismu. Hugo Svetoviktorski pa sledi Dionizijevi razlagi, ko pravi, da so angeli nepreštevni, ker njihovo število presega omejene koncepte fizičnih števil in tudi precej slaboten človeški um. (Keck 1998, 35) Sveto pismo pa je precej bolj molčeče o spolu angelov. Vse, kar lahko posredno izvemo, je iz Matejevega in Markovega evangelija, ki oba podajata isto besedilo: »Ob vstajenju se namreč ne bodo ne ženili ne možile, ampak bodo kakor angeli v nebesih.« (Mt 22,30) To nam tudi nakazuje, da angeli nimajo spolnih odnosov. (Strle 1982, 7)

Pomembno vprašanje velikih teologov so bila tudi »telesa« angelov. Angeli se namreč v Svetem pismu ljudem prikazujejo v človeški podobi in to so tudi najpogostejši opisi angelov. Ljudje angelov večinoma najprej sploh ne prepoznajo, saj predvidevajo, da gre za navadne ljudi. Tako so se v podobi treh mož angeli prikazali Abrahamu (1 Mz 18), dva od teh »mož« sta šla naprej do Lota, kjer jih ni nihče prepoznal, še več, ljudje v Sodomi so si ju celo spolno poželeti (1 Mz 19,1-22), nadangel Gabriel v obliki mladeniča spremlja Tobija (Tob 5-12), pri Jezusovem grobu so žene videle angela v podobi mladeniča, ogrnjenega v bela oblačila (Mr 16,5) itd. O tem, da so se angeli res prikazovali v podobi ljudi, priča tudi Pavlovo pismo Hebrejcem, v katerem Pavel opozarja ljudi, naj bodo gostoljubni do tujcev, saj so nekateri nevede pogostili angele (npr. Heb 13,2).

Krščanski teologi so se s temi »telesi« angelov precej ukvarjali in prišli do različnih sklepov. Večina zgodnjih očetov je zagovarjala teorijo, da so angeli imeli nekakšno naravno telo, eterično ali ognjeno. Dionizij Areopagit je bil eden izmed prvih kristjanov, ki je zagovarjal mnenje, da so angeli popolnoma duhovna bitja. Tomaž Akvinski se je strinjal z Dionizijem, Bonaventura pa se je ravnal

po strogem aristotelskem hilomorfizmu in zatrjeval, da so angeli ustvarjeni kot duhovna bitja in imajo hkrati nekakšno duhovno materijo. Kako pa so se angeli sploh lahko prikazali v podobi mož? Ali so bila ta telesa samo navidezna ali so bila resnična telesa, ki so jih ustvarili angeli? V enem od svojih del se je temu vprašanju posvetil tudi Bonaventura in razložil, da angeli nimajo naravnih teles, jih pa lahko zavzamejo. A vendar angeli ne zavzamejo teles, ker bi jih potrebovali zase, ampak zato, da lažje komunicirajo in pomagajo ljudem. Bonaventura je še pojasnil, da angelska telesa niso prava človeška telesa, ampak samo nekakšne skulpture. Če bi angeli ustvarili prava človeška telesa, bi to pomenilo kršitev božanske ureditve in tudi kršitev zakonov narave. Telesa namreč nastanejo z rojevanjem in odraščanjem, ne pa s spontanim angelskim stvarjenjem. (Keck 1998, 31-32)

Če angeli nimajo naravnih teles, nimajo niti čutnih organov. Kako potem angeli sploh lahko spoznavajo stvari? Bonaventura je na to odgovarjal, da so angeli že bili ustvarjeni s spoznanjem vesolja. Bog je v trenutku njihovega stvarjenja angelom napolnil um z vsemi vrstami, ki so bile, so in bodo ustvarjene do konca časov. (Keck 1998, 101-102) Ali to torej pomeni, da imajo angeli tudi védenje o prihodnjih dogodkih? Tudi to vprašanje je raziskoval Bonaventura, zaradi istočasne vere nekaterih ljudi v moč astrologije in magije. Nekateri so namreč zagovarjali, da jim sodelovanje z demoni omogoča, da dobivajo védenja o prihodnosti. Bonaventura na to odgovarja, da ne demoni ne angeli ne morejo poznati prihodnjih dogodkov, ampak je tako védenje rezervirano samo za Boga. Imajo pa demoni lahko tako veliko znanje in izkušnje o naravi ljudi, da njihovo znanje deluje kot videnje v prihodnost. Zagovarja pa mnenje, da angeli lahko razodenejo neki določen podatek o prihodnosti ljudem (npr. v sanjah ali viziji), a le zato, ker Bog to razodene svojim angelom. (104-105)

NALOGE ANGELOV

Kot smo videli že na začetku, ime *angel* pomeni poslanec, sporočevalec. Že v svoji osnovi so angeli torej posredniki med Bogom in ljudmi, ki izpolnjujejo vse naloge, ki jim jih da Bog. Oglejmo si nekaj angelskih nalog.

Ena od osnovnih nalog angelov je, da ljudem posredujejo sporočila. Takih primerov je v Svetem pismu zelo veliko, tako v Stari kot v Novi zavezi. Angel pove Hagari, da bo rodila sina in ji obljubi silno potomstvo (1 Mz 16,7-11), dva angela posvarita Lota pred uničenjem mesta (1 Mz 19,1-22), angel pošlje Jakoba v rodno deželo (1 Mz 31,3-12), prikaže se Mojzesu v gorečem grmu in ga pošlje k faraonu (2 Mz 3,2-10), prikaže se Manohu in njegovi ženi ter jima napove rojstvo Samsona (Sod 13,1-25) itd. Veliko pa je tudi mest, ki se nanašajo na posredovanje sporočil glede Jezusa Kristusa. Tako nadangel Gabriel napove Jezusovo rojstvo (Lk 1,26-38), angel se prikaže Jožefu v sanjah in mu sporoči, naj vzame Marijo za ženo (Mt 1,20-24), Zahariji napove rojstvo Janeza Krstnika (Lk 1,5-25), oznani rojstvo Jezusa pastirjem (Lk 2,8-21) itd.

Angeli pa ne prinašajo samo sporočil, ampak mnogokrat tudi pomagajo ljudem. Tako je Bog poslal angela, da je pomagal Izraelcem pri izhodu iz Egipta (4 Mz 20,16), v Tobitovi knjigi nadangel Gabriel spremlja mladega Tobija in mu pomaga na njegovi poti (Tob 5-12), angel pokaže Hagari studenec, da se s sinom odžejata (1 Mz 21,17-19), zadrži roko Abrahama pred žrtvovanjem sina (1 Mz 22,9-19), angel pomaga in vodi Izraelce pri odhodu iz Egipta (npr. 2 Mz 14,19), reši tri mladeniče v ognjeni peči (Dan 3,23-28), zapre žrela levom, ko so Daniela vrgli k njim (Dan 6,23), itd.

Angeli so tudi bojevniki in kaznovanci, kadar je to potrebno oz. kadar Bog tako ukaže. Celotno Sveto pismo Bog pošilja mogočna duhovna bitja, da izvršijo pravico nad hudobnimi. V drugi Samuelovi knjigi je angel med ljudstvom razširil bolezen: »Ko je angel iztegnil roko nad Jeruzalem, da bi ga pokončal, je bilo Gospodu žal zaradi hudega, zato je

rekel angelu, ki je pokončeval ljudstvo: ‚Dosti je, umakni zdaj svojo roko!‘ Gospodov angel je bil tedaj pri mlatišču Jebusejca Arávnna.« (2 Sam 24,16) Posebno pretresljiv je odlomek v Drugi knjigi kraljev: »Tisto noč je prišel Gospodov angel in v asirskem taboru pobil sto petinosemdeset tisoč mož. Ko so zjutraj vstali, glej, so bili vsi trupla, mrličiči.« (2 Kr 19,35) Angel tudi prinese kugo na Izraelovo ozemlje (1 Krn 21,7-17), v Ps 78,49 je govor o krdelu angelov nesreče itd. Moč angelov se pogosto omenja v knjigi Razodetja, kar je razumljivo, saj spada med apokaliptično literaturo. V tej knjigi so tako omenjeni štirje angeli, ki so čakali na trenutek, da pomorijo tretjino ljudi (Raz 9,14-15), štirje angeli, ki so zadrževali štiri vetrove sveta (Raz 7,1-2), angel, ki je s srpom zamahnil po zemlji (Raz 14,14-19), itd.

Ena od zelo pomembnih nalog angelov je tudi, da so angeli varuhi ljudi. O tem nam govori tudi nekaj mest v Svetem pismu: »Kajti moj angel je z vami in bedi nad vašimi življenji.« (JerP 1,6); »Zakaj svojim angelom bo zate zapovedal, naj te varujejo na vseh tvojih potih.« (Ps 91,11) itd. Tudi veliki teologi so si postavljali precej vprašanj o angelih varuhih. Tako se je pojavilo vprašanje, kdaj človek dobi svojega angela varuha. Bonaventura je verjel, da je duša lahko skušana že pred rojstvom, zato je zagovarjal, da mora angel varovati dušo osebe takoj, ko se ta »izlije« v maternico. Akvinski pa je po drugi strani zagovarjal, da je angel varuh določen k osebi šele ob njenem rojstvu, torej ob času, ko začne nastajati racionalno bitje. Do rojstva pa naj bi materin angel primerno skrbel in varoval fetus. A če angel vedno varuje človeka, ali lahko potemtakem tudi vpliva na človekovo svobodno voljo? Tako Bonaventura kot Akvinski sta tu zagovarjala, da pomoč angelov nikakor ne vpliva na človekovo svobodno voljo. Angeli varuhi ne morejo odrešiti človeštva, lahko le sodelujejo s človekovim lastnim duhovnim trudom. Angelski nasvet je vedno lahko zavrnen. (Keck 1998, 161-162) Oba, tako Bonaventura kot Akvinski, sta se strinjala tudi v tem, da oseba nikoli ne more

izgubiti svojega angela varuha. Noben grešnik ni zmožen odvrniti od sebe milostne pomoči angelov. Angel varuh tako ponuja neumrljivo upanje Božje pomoči. (164)

JEZUS IN ANGELI

Karl Rahner poudarja, da je angelologijo navsezadnje mogoče razumeti samo kot notranji element kristologije. To nam govori tudi Sveto pismo, v katerem je kar nekaj mest, ki izražajo superiornost Jezusa nad angeli: »Ta je šel v nebesa in je na Božji desnici in so mu podrejeni angeli in oblasti in moči.« (1 Pt 3,22) V Janezovem evangeliju to potrdi celo Jezus sam: »In rekel mu je: Resnično, resnično, povem vam: Videli boste nebesa odprta in Božje angele hoditi gor in dol nad Sinom človekovim'.« (Jn 1,51) Angeli so tako služabniki odrešenika in samo prek njihovega gospodarja ostajajo ključni del božanske ekonomije. (Keck 1998, 39–40) Toda usmerjenost angelov v Jezusa Kristusa se kaže že v tem, da v vseh odločilnih trenutkih Jezusovega življenja posežejo vmes angeli (Dolenc, Sorč in Turnšek 2003, 509). Angeli oznanijo Jezusovo rojstvo (npr. Lk 1,26–38), Jožefu v sanjah razodenejo, kdaj naj zbeži v Egipt in kdaj naj se vrne (Mt 2,13–19), navzoči so pri Jezusovem rojstvu in to tudi oznanijo pastirjem (Lk 2,8–21), spremljajo ga v puščavi, kjer ga hudič skuša (npr. Mt 4,6–11), angel krepča Jezusa na vrtu Getsemani (Lk 22,39–43), navzoči so pri grobu po Jezusovem vstajenju (npr. Mt 28,2–5) ter ob Jezusovem vnebohodu (Apd 1,10).

Tako so angeli v Novi zavezi postavljeni povsem v kristološko perspektivo, saj imajo pri skrivnosti Kristusovega življenja v glavnem vlogo pojasnjevalca. Zato je tudi razumljivo, da so angeli v času Jezusovega javnega delovanja skoraj odsotni, saj je Jezus edini srednik med Bogom in ljudmi. Znova se vrnejo v središče dogajanja po Jezusovi smrti in vstajenju, ko ljudje spet potrebujejo njihovo posredniško vlogo. (Dolenc, Sorč in Turnšek 2003, 499)

PADLI ANGELI

Angeli so že od samega stvarjenja poklicani k milosti in blaženemu zrenju. Ker pa so svobodna duhovna bitja, ta možnost zanje seveda ni nujnost, ampak jo lahko svobodno izberejo ali zavrnejo. Angeli, ki so to možnost zavrnil, so postali padli angeli. (Dolenc, Sorč in Turnšek 2003, 504)

Padec Satana in njegovih privrženecv je bila pomembna tema tudi za cerkvene očete in velike teologe. Zgodnji očetje so bili negotovi, kdaj naj bi prišlo do padca in kaj je bila točna narava tega. Dve stvari pa sta bili jasni, in sicer, da je bil Bog tisti, ki je ustvaril demone, in da jih ni ustvaril zlobne. Bog je stvarnik vseh vidnih in nevidnih stvari in On je ustvaril vse stvari dobre. Kasneje je Avguštin na to vprašanje odgovoril – in to je postalo soglasno mnenje –, da so angeli padli zaradi ponosa že pred stvarjenjem sveta. Bonaventura je sledil Avguštinu in prav tako potrdil, da je bil ponos tisti greh, ki je bil kriv za padec Satana in njegovih privrženecv, saj so si želeli biti podobni Bogu. Kdaj pa so se ti padli angeli obrnili proti Bogu? Bonaventura razlaga, da so imeli angeli to možnost izbire takoj po njihovem stvarjenju. Vendar je narava angelskega intelekta taka, da njihova prva svobodna odločitev za vedno določa njihovo usmerjenost, naj bo to proti dobremu ali proti zlu. Zato za padle angele ni mogoče, da bi bili odrešeni. Tako dobri kot zli angeli so v trenutku svoje odločitve imeli dovolj znanja o drugi možnosti, a zaradi svoje volje in ponosa so demoni padli. (Keck 1998, 24)

ANGELI V UMETNOSTI

Na vprašanje, ali so angeli lahko predstavljeni v umetnosti ali ne, je odgovarjal drugi Nicejski koncil, ki se je sestal leta 787. Koncil je odgovoril, da umetniki lahko uprizarjajo angele, saj so ti osebna bitja, ki se v Svetem pismu prikazujejo v podobi mož. (Keck 1998, 30)

Obstajalo je več različnih smernic pri upodabljanju angelov. Ena od teh je bila angelska obutev. Jezus, angeli in apostoli so bili ločeni po tem, da so bili brez obuval, torej bosí, svetniki pa so imeli obute neke vrste sandal. Zelo prav so prišla tudi krila, saj so postala uporabno sredstvo za ločevanje angelov od svetnikov ali drugih ljudi. Zato nekatere upodobitve prikazujejo nadangela Rafaela s krili, čeprav v celotni Tobitovi knjigi ni ene omembe angelskih kril. Poleg tega je bila kotna oblika kril zelo dobrodošla za umetnike, ki so tako lažje okraševali robove in obokane galerije. Ena od največjih sprememb pa je bila v zunanji podobi angelov. Na začetku so bili namreč angeli upodobljeni, kot so prikazani v Svetem pismu. Tako so bili upodobljeni v podobi krepkih mož in tudi mogočnih bitij, angelov pogube in kazni. Šele v 13. stoletju je podoba angela začela postajati milejša, nežnejša. Angeli so, podobno kot ženske, dobili manjše, nežnejše oblike čeljusti oz. brade. V istem stoletju v Franciji se je pojavila celo prva upodobitev smejočega se angela. V 14. stoletju so nemški in francoski umetniki začeli upodabljati angele kot otroke. Še stoletje pozneje, v 15. stoletju, se je pojavila priljubljena oblika kerubov, ki so prikazani samo z otroško glavo in perutmi. Zakaj pa je prihajalo do takih sprememb? Sprememba upodabljanja angelov se je spreminjala glede na odnos med Bogom in človekom. Kot se je torej spreminjala podoba o Bogu, odrešenju in verski praksi, tako so se spreminjale tudi upodobitve angelov. (30–31) Tako kot je Bog postajal čedalje bolj prijateljski, bolj domač, tako so tudi angeli postajali vse bolj nenevarni, čedalje nežnejši.

Zunanja podoba angela se je torej v stoletjih precej popačila. V Svetem pismu namreč nikjer ne najdemo namigovanj, da so bili angeli podobni otrokom, kaj šele dojenčkom, kot so danes pogosto upodobljeni na slikah ali kot kipci. Res je, da so angeli dobra bitja, ki izražajo neko svetost in milino, a ob takih upodobitvah lahko hitro pozabimo, da so pravzaprav ena od najmočnejših in

najmogočnejših bitij, ki pa so hkrati tudi naši varuhi.

REFERENCE

- Areopagit, Dionizij. 2008. *Zbrani spisi*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Dolenc, Bogdan, Ciril Sorč in Marjan Turnšek. 2003. *Priročnik dogmatične teologije 2*. Ljubljana: Družina.
- Janez Pavel II. 2016. *Angeli: kdo so in zakaj so pomembni?* Ljubljana: Družina.
- Katekizem katoliške Cerkve*. 1993. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.
- Keck, David. 1998. *Angels & Angelology in the Middle Ages*. New York: Oxford University Press.
- Smolik, Marijan, ur. 1999–2001. *Leto svetnikov*. 2. prenovljena in razširjena izdaja. 3 zv. Celje: Mohorjeva družba.
- Strle, Anton. 1982. *Človek v nevidnem vesoljstvu: angeli in hudobni duhovi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Sulavik, Andrew. 1999. *All About Angels*. New Haven: Catholic Information Service.
- Sveto pismo Stare in Nove zaveze: slovenski standardni prevod*. 2008. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.